

Parafrázis sorozat (La Carte Blanche)
Sós Réka

Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet
Képzőművészet, III. évfolyam
Havasi Tamás, mesteroktató

A képzőművészetben azt tekintjük parafrázisnak, melynek kiindulópontja egy másik, már létező mű. Ez lehet festmény, szobor vagy fotográfiai is, lényege, hogy az alkotó újra értelmezi más eszközökkel, más stílusban vagy akár más technikával az eredeti inspiráló alkotást, úgy, hogy az felismerhető marad az újonnan létrejött munkájában. Fontosnak találtam az appropriation art témájának boncolgatását a parafrázissal párhuzamosan, ugyanis a kisajátítás módszere egyfajta szélsőséggé jelenik meg a művészetben. 1985-ben rendeztek egy tárlatot New Yorkban hasonló címmel, melynek célja az eredetiség fogalmának megkérdőjelezése volt. Mindegyik kiállított műben az volt a közös, hogy egy múltbéli vagy akkor korabeli alkotást utánoztak le készítőik, szinte teljes egészében, majd mindenki a saját maga munkájaként állította ki azokat. Képviselői közé tartoztak Jeff Koons (1955-) és Sherrie Levine (1947-) is.¹

Cindy Sherman (1954-), hasonló munkásságát, pontosabban az „Untilted Film Stills” elnevezésű fotósorozatát is egyfajta szélsőséggé tanulmányoztam. Képei becsapós jelentéssel bírnak, ugyanis mindegyik a film-noir, melodrama vagy a thriller stílusjegyeit használja, mellyel azt a látszatot keltik, mintha jelenetei egy-egy filmből kivágott részek lennének. Bár inspirálódik valós filmekből, nem konkrétan filmbeli jeleneteket szeretne feldolgozni, inkább az azokban megjelenő sztereotípiákat testesíti meg.²

Az önarckép egy olyan műfaj, mely magasabb szinten helyezkedhet el, mint egy felületes jellemábrázolás, hiszen az önportré az igazi művészek számára egy tökéletes eszköze lehet a személyes és művészi útkeresésében. Az alkotója kifejezheti önszeretetét, ölthet álcát, de ami a legfontosabb, őszintén végezhet önvizsgálatot. Az arcunk az egyetlen olyan részünk, melynek kifejezőképessége sosem szűnik meg, érzelmeinket mindig leolvashatjuk róla. De az arcnak a hétköznapijainkban is fontos szerepe van. Tulajdonképpen, ha valakit felidézünk önmagunkban, az arcával azonosítjuk az embert. A portrékkal kapcsolatban elsősorban egy arc ábrázolásáról beszélünk. Ha valakinek egy arcképét elemezzük főképpen olyan megjegyzéseket szoktunk mondani, miszerint ez az ő képmása, ő így néz ki a valóságban, tehát felismerjük azt

¹ Najmányi László: Sherrie Levine: Mayhem, Artportal

² Kiss Miklós, Dinamikus Állóképek, Cindy Sherman: „Untilted Film Stills”-Flimtet Erdélyi Filmes Portál

az embert, akit a kép ábrázol. Sokan foglalkoztak azon probléma megoldásával, miszerint a karakter hogyan függ össze portretírozással, illetve, hogy a megörökített portrén a karakter vonásai bár kirajzolódnak, a személyt sosem lehet ezen kép által behatárolni, ilyesfajta zárt alakformává alakítani.³

A parafrázishoz választott képem ezen irányzat időszakában készült el, továbbá saját képeimet is a sajátosságainak jegyében alkottam meg. Munkáim elkészítése során rengeteget tanulmányoztam Salvador Dalit és képeit, inspirációt meríteni saját grafikai nyomataim megfogalmazásához. Ezen munkái közé tartozik az 1928-as „A rohadtszámár” is. Festményei elsősorban vagy a különböző textúrák megjelenítése miatt fogott meg, úgy, mint az 1935-ös „Paranoia-kritikai magány” -on, melyet én is felhasználtam a sorozatom egyik elemében. A parafrázis készítéséhez választanom kellett egy képet, melyet valamely módon át szerettem volna dolgozni. Előre választottam meg azt a témát, miszerint egy folyamatot szeretnék a sorozatomban szemléltetni, ahogyan legvégül szinte felismerhetetlenné válik az arcképem. Már csak a téma megközelítése is teljesen jellemző a szürrealista mozgalom alkotásaira, így kétségkívül ezeket a munkákat kezdtem el tanulmányozni, míg rá nem akadtam René Magrittre.

Magritte az abszurditás filozófusaihoz csatlakozott, kiknek eszméi az 1945 és 1960 közötti időszakban terjedtek el. Effajta meglátásait az 1929-es „Képek árulása” című sorozatában bontakoztatja ki igazán. A sorozat lényege, hogy képeket társít szavakkal. Legismertebb tagja az „Ez nem pipa” festménye, melyen maga ez a szöveg is megjelenik, egy felette elhelyezkedő, valósághűen megfestett pipával. Magritte bizonyítani szeretne azon meggyőződését, miszerint a kép és a rajta megjelenő tárgy nem azonos. Hiszen a megfestett pipát nem lehet rendeltetése szerint használni, tehát a valószerűen megalkotott pipa csak egy kép marad. A munkáin megjelenített képleírásaival gyakorlatilag bizonyította, hogy a legtöbb kép csupán egy fikció. Elengedhetetlennek véltem tanulmányozását ezen képeinek, hiszen én is ilyesfajta illúzióval foglalkoztam a portréképek megközelítésében.⁴

René Magritte gyakran eljátszódott a nézői elméjével, festményei első ránézésre logikátlanak tűnnek. Mikor először tekintünk erre a festményre, azt láthatjuk, hogy egy nő lovagol az erdőben. Utána viszont megakad a képen a szemünk és észrevesszük, hogy valamiféle illúzió áldozatai lettünk. A háttér, a fák, a ló és a lovasa egy furcsa módon összefonódnak. Különlegessége abban rejlik, ahogyan felbontotta a teret és teljesen szokatlan

³ Bacsó Béla, Ön-arc-kép

⁴ René Passeron, A szürrealizmus enciklopédiája

módon pakolja azokat egymásra, úgy, hogy egyes részek lefedik egymást. A vízió ellenére érdekes az is, hogy milyen valósághűen alkotta meg minden részletét, színeiben is a művész.

Legelső lépésként a feldolgozandó képet kellett kiválasztanom. Annyiban biztos voltam, hogy önportrékat szeretnék készíteni, de nem egyszerűen csak belecsempészni magamat a választott alkotásba vagy alkotásokba. A választott kép René Magritte 1965-ös „La Carte Blanche” olajfestménye lett. Ez után ahhoz, hogy a legpontosabban létre tudjam hozni az elképzelt és megálmodott munkákat, a vázlataimat magamról előre elkészített képek alapján alkottam meg. Törekedtem arra, hogy mindegyik képen legyen olyan elem, ami izgalmassá teszi azokat, legyen ez a háttér vagy más részletek. Emellett nagy figyelmet fektettem arra, hogy az átalakítani kívánt képekhez hasonló mintákat, textúrákat keressek a természetben. Miután elkészültek a fotók, kiválasztottam azt a hármat, melyek leginkább megfeleltek az elvárásaimnak és a legjobban reflektáltak az általam választott lovas portréra. Következő lépésként digitálisan kezdtem el tervezgetni a vázlataimat. Ehhez használtam a Procreate alkalmazást. Először a legfontosabb motívumokat kezdtem megrajzolni, melyeket biztosan szerettem volna viszont látni a kész munkákon is. Ezután kicsit szabadjára engedve a képzeletemet kezdtem felbontani az önportréim és az engem körülvevő tér közötti kapcsolatot, melyeket kék színnel emeltem ki.

Saját fotók

A sorozatom első számú művében jelenik meg az, ami leginkább fogott meg az eredeti műben, ahogy a művész a festményen megjelenő síkokkal játszik. Mondhatni ezen alkotásom az, amely ugyanazt az állapotot fogalmazza meg, mely René Magritte képe is. Mivel az egyetem területén nem találtam olyan helyet, ahol annyire sűrűen helyezkednének el egymás mellett a fák, így egy bambuszcsoporthoz mentem el az első fotóimat. Többszöri próbálkozás után

rá kellett eszmélnem arra, hogy valahogy egy kis dinamikát kellene csempésznem a képekbe, mert az egymás mellett szorosan álló bambuszok túlságosan statikusan helyezkednek el, így mellettük az önportréim is egyhangúak. Ezért választottam végül egy mozgásban lévő pillanatot, sétálás közben. A mozdulat néhány helyen tökéletesen megtöri a szimmetrikus vonalakat, így izgalmat csempész a képbe. Erre törekedtem a vázlatolásom alatt is.

„Carte” című grafikámat nem csak René Magritte munkáját dolgozza fel. Kutatómunkám alatt több olyan képpel is találkoztam, amivel azonosulni tudtam, ilyen például Salvador Dali és 1935-ös „Paranoia-kritikai és magány” című festménye. A műben azon rész tetszett meg, ahogyan egy adott elem kiemelkedik vagy éppen egybemosódik a háttérrel, roppant módon érdekesnek találtam a felsorakoztatott mintákat, így valami ezt megközelítőt kerestem a környezetemben. Szerencsémre könnyen találtam hasonló textúrákat a természetben, ami megjelenik a kivágott és még álló fák törzsén. Így kísérleteztem azzal, hogy hogyan tudom alkalmazni a fa kérgének textúráját úgy, hogy az egyfajta átmenetet képezzen és jelenjen meg a figurámban. Ezen képem már egy következő állapotában dolgozza fel Magritte képét. Egy úgymond köztes állapotot jelenít meg, mielőtt még teljesen elhanyagolható lehetne az arckép.

Procreate vázlatok

A legutolsó képen jelenik meg az a fajta végső állapot, ahol még portrénak nevezhető egy kép. Ennél tovább nem is kívántam eljutni, voltaképpen ezen grafikán is nagyon nehezen felismerhető a portré holléte. Az önarcképpemmel csakis addig foglalkoztam, míg megjelenítettem a képen, azután kizárólag a környezet esztétikus és izgalmas kialakítására koncentráltam. A hangsúlyt a borostyánlevelek, azok sűrű, egymást letakaró helyzetére összpontosítottam. Igyekeztem egy szinten, de csakis az előtérben eltüntetni a termélységet, kissé síkfelületeket létrehozni a mimikri elérésének érdekében.

Miután elkészítettem a digitális vázlataimat első feladatomból volt kinyomtatni azokat egy tintasugaras nyomtatóval. A végleges méretek 52x39 cm nagyságúak lettek, így a vázlatokat négy részre felosztva tudtam kinyomtatni. Később pontos illeszkedéssel összeragasztottam a kinyomtatott darabokat. Erre a lépésre azért volt szükség, mert a vázlatokat nitrohígító segítségével vittem fel a linóleumok felületére. Azaz a kinyomtatott terveket mintával lefelé fordítva a linóra helyeztem, majd nitrohígítóval áztatott zsebkendővel óvatosan átírtam az összeragasztott papírokat. Így a tinta könnyen leázott a róluk, miután óvatosan leemeltem azt a linóleumdúcokról. A ragasztások mentén nehezen ázott le a tintafesték, emiatt néhány helyen hiányos lett a kapott kép, így utólag azokat a részeket alkoholos filc segítségével egészítettem ki. A legapróbb részletekhez és a legpontosabb vonalakhoz V alakú, a nagyobb és szabálytalanabb felületek kimetszéséhez nagyobb, szélesebb U alakú linómetsző késeket használtam. A nyomatok hordozójaként 59,5x42 cm nagyságú műszaki rajzlapokat választottam. A nyomtatási folyamathoz egy magasnyomáshoz használatos sajtót használtam. Kész munkáim utolsó lépésként paszpartut és keretet kaptak.

